

Sygn. akt: I Cgg 8/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 lipca 2020 roku

Sąd Okręgowy w Gliwicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Łucja Oleksy-Miszczuk
-----------------	---------------------------

po rozpoznaniu w dniu 24 lipca 2020 roku w Gliwicach

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa Gminy - (...) R.

przeciwko Spółce (...) S.A. z siedzibą w B., Skarbowi Państwa - (...)

o naprawienie szkody

1. nakazuje pozwanemu Skarbowi Państwa – (...) naprawienie szkody w postaci zapadliska powstałego w rejonie zlikwidowanego szybu (...), zlokalizowanego w sąsiedztwie budynków usytuowanych w R. przy ulicy (...) poprzez przywrócenie jezdni, chodnika i terenu zielonego do stanu poprzedniego, to jest:

- rozebranie obrzeży betonowych chodnika na długości 18 metrów i kostki betonowej na powierzchni 36 m², rozebranie krawężników po zachodniej stronie jezdni na długości 18 m, zerwanie asfaltu z jezdni na powierzchni 78 m²,

- ułożenie krawężników i chodnika do poprzedniej wysokości (linii prostej pomiędzy końcami deformacji) po podsypaniu piaskiem, nadsypanie na jezdni warstwy tłucznia do poprzedniej wysokości jego zagęszczenie i położenie asfaltu,

- nadsypanie i wyrównanie humusem terenów zielonych na powierzchni 50 m² oraz obsianie ich trawą;

2. oddala powództwo w stosunku do pozwanej (...) w B.;

3. odstępuje od obciążania powódki kosztami procesu.

SSO Łucja Oleksy-Miszczuk

Sygnatura akt I Cgg 8/18

UZASADNIENIE

Powódka Gmina (...) R. wniosła o nakazanie pozwanej (...) z siedzibą w B. naprawienia szkody powstałej w wyniku reaktywacji starych zrobów na zlikwidowanym obszarze górniczym (...) w rejonie zlikwidowanego szybu (...), zlokalizowanego w sąsiedztwie budynków usytuowanych w R. przy ul. (...), poprzez przywrócenie terenu, na którym nastąpiła szkoda do stanu poprzedniego. W uzasadnieniu pozwu powódka wskazała, iż Gmina (...) R. jest właścicielem

działek nr (...) położonych w dzielnicy R. w R. w rejonie ulicy (...) użytkowanych jako droga publiczna oraz chodnik i tereny zielone. Na powyższych działkach w 2017 roku w wyniku reaktywacji starych zrobów powstała deformacja nieciągła, polegająca na spękaniu jezdni i chodnika oraz lokalnym obniżeniu poziomu drogi w stosunku do terenów sąsiednich. Na wskazanym terenie już w 1971 roku doszło do powstania deformacji nieciągłej- powstał wtedy ogromnej wielkości i głębokości otwór w gruncie, który został zlikwidowany siłami ówczesnej KWK (...).

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa zarzucając, iż powódka nie wykazała przyczyny wystąpienia na swej nieruchomości szkody. Przyczyną deformacji mogło być np. uszkodzenie kanalizacji. Nadto powódka nie wykazała, że pozwana jest podmiotem odpowiedzialnym za usunięcie powstałej szkody, gdyż w dacie ujawnienia się szkody (...) S.A. - poprzednik prawny pozwanej nie posiadała koncesji na wydobywanie węgla kamiennego na w/w terenie, zatem brak jest podstaw do przyjęcia, iż pozwana posiada legitymację bierną i jest podmiotem odpowiedzialnym za usunięcie szkody.

Pismem z dnia 13 listopada 2018 roku powódka wniosła o wezwanie do wzięcia udziału w sprawie po stronie pozwanej Skarbu Państwa-Dyrektora (...). Odpowiedzialność Skarbu Państwa wywodziła z art. 146 ust. 4 Prawa Geologicznego i Górniczego.

Postanowieniem z dnia 22 listopada 2018r. Sąd wezwał do udziału w sprawie w charakterze pozwanego Skarb Państwa – (...) G..

W odpowiedzi na pozew Skarb Państwa wniósł o oddalenie powództwa kwestionując w sprawie charakter szkody górniczej oraz swoją legitymację bierną. Pozwany zaprzeczył jakoby szkoda była spowodowana reaktywacją starych zrobów bądź działalnością górniczą. Nadto podzielił pogląd powód, iż podmiotem odpowiedzialnym za usunięcie szkód jest pozwana spółka (...), będący następcą prawnym podmiotu, który realizował wydobycie kopalni. Równocześnie pozwany zakwestionował legitymację czynną powódki do domagania się odszkodowania na zasadach ogólnych przewidzianych w ustawie Prawo geologiczne i górnicze. Wskazał, iż powódka uzyskuje profity z tytułu prowadzenia na jej terenie działalności wiążącej się z ryzykiem szkód środowiskowych i otrzymuje swoje „ryczałtowe” odszkodowanie z tego tytułu w postaci opłaty eksploatacyjnej- jako rekompensaty dla jednostki samorządu terytorialnego na terenie której prowadzona jest ryzykowna działalność objęta tymi opłatami.

Sąd ustalił:

Gmina (...) R. jest właścicielem działek nr (...) położonych w dzielnicy R. w R. w rejonie ul. (...). Działki te użytkowane są jako droga publiczna, chodnik oraz obszary zielone. Dla działek prowadzona jest księga wieczysta przez Sąd Rejonowy w Rudzie Śląskiej o numerze (...).

Na przełomie lipca i sierpnia 2017r. na wskazanym terenie pojawiło się zapadlisko widoczne w postaci spękania chodnika i jezdni i lokalnego obniżenia poziomu gruntu w stosunku do terenów sąsiednich.

W XIX w. w tym miejscu funkcjonował szyb (...) o głębokości 159 m lub wedle innych źródeł 189 m, udostępniający pokłady od nr (...) na głębokości 105,4 m do nr (...) na głębokości 149,2 m, a także pokład (...). Eksploatacja w pokładzie (...) prowadzona była w latach 1851 – 1881, ostatnio przez kopalnię (...). Następnie prowadzono eksploatację w latach 1888 -1910 w pokładzie (...). Nie zachowała się żadna szczegółowa dokumentacja techniczna szybu, ani żadne informacje o dacie i sposobie jego likwidacji. Na niemieckiej mapie topograficznej z roku 1934 szyb oznaczony jest jako zlikwidowany.

W roku 1931 kopalnia (...) została połączona z kopalnia (...). Po II wojnie światowej nieruchomości, na których znajdował się szyb objęte zostały nacjonalizacją, a w oparciu o majątek kopalni (...) funkcjonowała kopalnia (...), później KWK (...).

Obszar na którym powstała deformacja był objęty koncesją (...) udzieloną przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa na wydobywanie węgla kamiennego ze złoża (...), w granicach obszaru górniczego (...) (dawna KWK (...)). Pierwotnie koncesje te posiadała (...) S.A., a następnie przejęła ją (...) S.A. z siedzibą w K..

Decyzją z dnia 8 grudnia 2015 roku Minister Środowiska stwierdził wygaśnięcie koncesji co spowodowało również likwidację obszaru górniczego (...).

Teren górniczy obejmujący obszar górniczy pomimo wygaśnięcia koncesji pozostał niezmieniony albowiem został on ustalony jednocześnie dla obszaru górniczego (...) objętego koncesją (...). Koncesja przysługiwała (...) S.A. W związku z nabyciem w 2016r. przez (...) Spółka z o.o. części przedsiębiorstwa (...) S.A., obejmującego m.in. KWK (...), koncesja ta została przeniesiona decyzją Ministra Środowiska z dnia 29 kwietnia 2016r. na rzecz (...) spółka z o.o. Następnie decyzją z dnia 22 grudnia 2016r. Minister Środowiska zmienił koncesję (...) ograniczając teren górniczy i tworząc nowy obszar górniczy (...) oraz nowy teren górniczy (...). Nowy obszar i teren górniczy znajdują się w południowej części poprzedniego obszaru i terenu i przylegają do obszaru górniczego (...). Zapadlisko będące przedmiotem niniejszego postępowania mieści się poza ustanowionymi obecnie obszarami i terenami górniczymi.

W czerwcu 2017r. (...) SA została zlikwidowana, a jej prawa i obowiązki przejęła Spółka (...).

W rejonie zlikwidowanego szybu (...) dochodziło już w przeszłości do powstania poważnych szkód. W dniu 3 maja 1971 roku powstała deformacja w formie ogromnego leja, Zасыpywanie zapadliska trwało nieprzerwanie kilka dni (sypano bardzo różny materiał jak gruz budowlany, żużel, piasek). Prace wykonane były prawdopodobnie siłami KWK (...). Nie zachowała się żadna dokumentacja dotycząca tej deformacji, ani sposobu jej likwidacji.

Powstała na przełomie lipca i sierpnia 2017 roku deformacja to obniżenie części jezdni ul. (...) wraz z chodnikiem i trawnikiem po jej zachodniej stronie na wschód od budynku nr (...) i na północ od budynku nr (...). W najniższym punkcie znajdującym się przy zachodnim krawężniku jezdni obniżenie wynosi około 0,5. Deformacja ma wymiary około 12 m w kierunku wschód-zachód i około 18 m w kierunku północ-południe. Jej pojawienie się w rejonie zlikwidowanego szybu H. - gdzie w 1971 roku wystąpiła deformacja nieciągła w postaci leja o dużych rozmiarach - wskazuje na jej związek z tym szybem. Prawdopodobną przyczyną deformacji była tzw. sufozja mechaniczna (zjawisko wymywania przez filtrującą wodę drobnych ziaren i cząstek ilastych spomiędzy grubszych ziaren gruntu, co z czasem może doprowadzić do załamania się szkieletu gruntowego i powstania deformacji na powierzchni terenu). Zależnie od rozmiarów zjawiska sufozja powoduje różnego rodzaju deformacje górotworu, prowadząc do powstania obniżen powierzchni terenu, zapadlisk, wyrw i lejów. W sprzyjających warunkach sufozja może wywołać wtórne zjawiska hydrogeologiczne, podobne jak odkształcenia terenu spowodowane bezpośrednio przez roboty górnicze. Z uwagi na brak dokumentacji o dacie i sposobie likwidacji szybu (...) nie sposób stwierdzić czy szyb ten został faktycznie zlikwidowany czy też tylko przykryty. Nie wiadomo dokładnie jakiej był głębokości. Powstanie i rozmiar deformacji jaka powstała w miejscu szybu w roku 1971 wskazuje na to, że szyb podczas likwidacji nie został wypełniony. Deformacja, która pojawiła się w roku 2017 ma bezpośredni związek z istnieniem szybu. Na skutek sufozji jaka miała miejsce po zasypaniu leja jaki utworzył się w miejscu szybu w roku 1971, powstały pustki, które doprowadziły do obniżenia terenu, uszkadzając nawierzchnię jezdni i chodnika.

Powyższe ustalenia faktyczne poczyniono na podstawie dokumentów złożonych do akt sprawy dopuszczonych jako dowody na podstawie art. 243² kpc. Okoliczności objęte ustaleniami w przedmiocie istnienia i losów szybu (...), a następnie zdarzeń dotyczących koncesji na wydobywie i ustalenia obszarów i terenów górniczych nie były sporne. Kwestię wystąpienia i sposobu likwidacji deformacji powstałej w roku 1971 ustalono w oparciu o przesłuchanie świadków. Przyczyny, rozmiary i sposób naprawienia szkody ustalono w oparciu o opinię biegłego. Wszelkie wątpliwości co do treści opinii zostały przez biegłego usunięte w ramach opinii uzupełniającej oraz ustnych wyjaśnień do opinii złożonych na terminie rozprawy w dniu 17 września 2019 roku.

Sąd zważył, co następuje:

Zasadą przewidzianą w art. 146 ust 1 prawa geologicznego i górniczego jest, iż odpowiedzialność za szkodę ponosi przedsiębiorca prowadzący ruch zakładu górniczego, wskutek którego wystąpiła szkoda. W myśl ust 3 art. 146 p.g.g. jeżeli nie można ustalić kto wyrządził szkodę, odpowiada za nią przedsiębiorca, który w dniu ujawnienia się szkody ma prawo prowadzić w obszarze górnicyzm, w granicach którego wystąpiła szkoda, działalność regulowaną ustawą. Jeżeli zaś nie istnieje przedsiębiorca odpowiedzialny za szkodę ani jego następca prawny, za szkodę odpowiada Skarb Państwa reprezentowany przez właściwy organ nadzoru górniczego (art. 146 ust 4 p.g.g.).

Ustalenia faktyczne poczynione w niniejszej sprawie wskazują jednoznacznie, że szkoda związana jest z istnieniem szybu (...), będącego częścią majątku przedsiębiorcy - niemieckiej kopalni funkcjonującej przed II wojną światową. To z jej ruchem, w rozumieniu art. 146 ust. 1 p.g.g., związana jest ujawniona w 2017r. szkoda. Na skutek powszechnie znanych wydarzeń historycznych i przeprowadzonej po II wojnie światowej nacjonalizacji, ów przedsiębiorca nie istnieje i nie posiada następcy prawnego.

Niezależnie od tego w dniu ujawnienia się szkody nie istniał również żaden przedsiębiorca, który miał prawo prowadzić działalność górnicyzm na terenie, na którym wystąpiła szkoda. Co prawda w przeszłości miejsce szkody objęte było obszarem i terenem górnicyzm, ale zostało z niego wyłączone decyzją Ministra Środowiska z dnia 22 grudnia 2016r., a więc jeszcze przed ujawnieniem się szkody. Przepis art. 146 ust 3 p.g.g. jednoznacznie wiąże odpowiedzialność za szkodę z istniejącym w dniu ujawnienia szkody prawem do prowadzenia działalności w obszarze górnicyzm, w którym szkoda wystąpiła. Jako, że miejsce, w którym szkoda wystąpiła, w chwili jej ujawnienia nie było objęte obszarem górnicyzm i żaden podmiot nie posiadał koncesji na prowadzenie na tym terenie działalności górnicyzm, nie istnieje przedsiębiorca, który spełniałby przesłanki odpowiedzialności przewidzianej w art. 146 ust. 3 p.g.g.

W tych warunkach wobec braku przedsiębiorcy odpowiedzialnego za szkodę na zasadach określonych w art. 146 ust 1 i art. 146 ust. 3 p.g.g., w oparciu o przepis art. 146 ust 4 p.g.g. za szkodę odpowiada Skarb Państwa.

Za nietrafne Sąd uznał argumenty Skarbu Państwa dotyczące wielokrotnego kompensowania szkód jakie zdaniem pozwanego miałyby następować na skutek pobierania przez Gminę opłat w trybie art. 141 p.g.g. i jednoczesnego żądania odszkodowania za wyrządzoną szkodę. Opłaty na jakie powołuje się pozwany określone są w przepisach art. 133 i nast. prawa geologicznego i górniczego. Ich ustalanie następuje w drodze administracyjnej, a zobowiązanie jakie powstaje z tego tytułu dla przedsiębiorcy nie ma charakteru cywilnoprawnego. W ocenie Sądu nie ma żadnych podstaw do przyjęcia, że obowiązek ich uiszczenia przez przedsiębiorcę wyłącza jego odpowiedzialność wobec gminy czy Skarbu Państwa za szkody wyrządzone ruchem zakładu górniczego. Tym bardziej nie ma podstaw do przyjęcia, że art. 141 p.g.g. wyłącza opartą o art. 146 ust 4 p.g.g. odpowiedzialność Skarbu Państwa, skoro odpowiedzialność ta w praktyce konkretyzuje się w tych sytuacjach kiedy nie istnieje żaden przedsiębiorca prowadzący w danym obszarze działalność, a tym samym nie istnieje przedsiębiorca regulujący opłaty eksploatacyjne.

Nietrafne są w ocenie Sądu również argumenty powoda zmierzające do przypisania pozwanej Spółce (...) S.A. odpowiedzialności w oparciu o przepisy ustawy z dnia 7 września 2007r. o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego. Powoływany przez powódkę art. 8 tej ustawy zobowiązuje co prawda (...) do naprawy szkód związanych z reaktywacją starych zrobów, niemniej pełne brzmienie art. 8 ust 2 nie pozostawia wątpliwości, że ustawa mówi o zrobach powstałych na skutek ruchu kopalń likwidowanych przez (...), a oczywistym jest, że przedsiębiorstwa ponemieckie (funkcjonujące w granicach obecnej RP przed II wojną światową) do takich nie należą.

W tych warunkach Sąd ustalił, że odpowiedzialność za powstałą szkodę na zasadzie art. 146 ust. 4 p.g.g. ponosi Skarb Państwa i zobowiązał Skarb Państwa – (...) w G. do naprawienia szkody w sposób wskazany w opinii biegłego i szczegółowo opisany w sentencji wyroku.

Jednocześnie, nie znajdując podstawy do przypisania odpowiedzialności pozwanej Spółce (...) SA w B., w szczególności wobec braku przesłanek odpowiedzialności wskazanych w art. 146 ust 1 i 3 p.g.g., powództwo w tej części oddalono.

O kosztach postępowania w zakresie roszczenia skierowanego przeciwko Spółce (...) Sąd orzekł w oparciu o przepis art. 102 k.p.c., mając na względzie, że na etapie wniesienia pozwu trafne określenie pozwanego było wysoce utrudnione. Trudność ta wynikała przede wszystkim z problemów związanych z ustaleniem przyczyny powstania szkody. Dopiero wydana w sprawie opinia biegłego konkretyzująca te przyczyny i wskazująca na oczywisty związek szkody z istniejącym na tym terenie w przeszłości szybem (...) pozwoliła na dokonanie analizy prawnej pod kątem odpowiedzialności za szkodę.